

LA RENAXENSA,

PERIÓDIC DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. 9 Rals.		Los subscriptors per ratlla. . . 1 Ral
Al estranger, tres mesos. . . 13 »		Los no subscriptors per id. . . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . . 18 »	Carrer de Jerusalem, n.º 32,	Passant de 10 ratllas, á preus convencional.
Un número sol. 1 »	primer pis.	

SUMARI.

Noticia general de la prosa catalana; per A. Aulestia y Pijoan.—Las obras clásicas. Estudios de critica musical; per Joseph Rodoreda.—Las columnas de Hércules (poesia); per *Damás Calvet*.—La cuca de seda del roure; per *Joaquim Salarich*.—Agonia (poesia); per *Angel Guimerà*.—Fra Benet Pascual; per *Joseph Puiggari*.—Oliva Cabreta; per P. A.—Bibliografia; per *Modest Vidal*.—Lo primer amor (poesia); per *Pere Aguilera y Solsona*.—Novas.

Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsins*.—Julita (continuació); per *Martí Genís y Aguilera*.

NOTICIA GENERAL

DE LA PROSA CATALANA

desde sa aparició fins á termenar lo segle XVI.

(Discurs llegit en una de las sessions de LA JOVE CATALUNYA).

(Acabament).

SEGLE XIV. Assegurada per la forsa de las armas de nostres reys y capdills l'existencia de la Confederació Oriental espanyola, al arribar al segle XIV poden dedicarse sos soberans á fomentar sa vida interior. Las guerras deixan lo camp á la política, lo qual favoreix lo conreu de las lletres, que fugen sempre del brugit de la brega, y s'espertan al grat remor del treball, company fidel de la pau. Los antichs cavallers, que nit y jorn vestian l'armadura, y parlavan l'esquerp y aixut llenguatge del soldat, s'adornan ara ab los arminis, las sedas y ls velluts, avesantse á dictats palacians; y ls reys, que veuhen en aquest cambi de costums lo principi de sa preponderancia, lo fomentan ab las ceremonias cortesanas, qu'aplegan en veritables códichs, pera revestirlas de la forsa de la llei y trametre-rlas á sos descendents com á símbol de la grandesa de son casal.

D'aquí prové lo particularitat que s'observa en las obras literarias d'aquest segle, y es que lo major y la mes principal part d'ellas son compostas per encàrrech d'algun rey ó persona notable, ó apareixen á estas dedicadas, quan no son los ma-

teixos monarcas los qui no s'desdenyan de cambiar la espasa per la ploma.

Si'l malastruch Jaume II de Mallorca fa redactar sas celebres *Ordinacions* de la casa reyal, son poderós competidor, Pere IV, promulga no solsament aquestas, sinó las referents á las *Armadas navals*, las establertas por Pere III sobre lo *Regimen de tots los oficis de la sua Cort* y lo *Tractat de la cavalleria de Sant Jordi de la Creu vermella*; posant finalment lo sagell de sa afició, quan no de son talent literari, ab sa interessant *Crónica*, modernament publicada, que se suposa escrigué ó continuá lo mallorquí Coll.

Planes fa una obra gran é sollempna d'*astrologia* per encàrrech del del Punyalel, Sacloa traduhéix l'*Alcorá* pera presentar-lo á aquest, y lo valencià Jaume March, á instancia del mateix, escriu lo curiós *Libre de concordances de rimes é concordans, apellat diccionari*.

Per las rahons qu'hem expressat se pot comprendre, donchs, que en aquest període se nota en la prosa catalana mes varietat d'assumptos, sempre subordinats, no obstant, á la rama que constitueix, per dirho axis, lo fons de nostra literatura, l'història. Aquesta està representada en la centuria á que ns referim per la citada Crónica, la de Pere Marsili, qual traducció catalana es de autor desconegut, lo *Llibre de las Noblesas dels Reys* d'en Francesch y l'*Historia general* de Domenech, extracte d'altre major. Segueixen després los tractats polítichs y compilacions de privilegis, als quals se dedican principalment los mallorquins, que sembla volen mostrar ab aixó lo plaer que tenen de sa nova vida.

Los géneros que mes propiament s'anomenan literaris, comensan á apareixer desde la segona mitat del segle, y obtenen gran desenrotllament cap á las darrerias del mateix, en que l'influencia italiana y també la francesa resultat de la comunicació constant ab aquells païssos, ha comunicat sos efectes á nostres autors. Conesa traduhint las *Guerres troyanes*, Vilaragut fentho ab las *Tragedias de Séneca*, Fra Anton Canals ab lo *Valerius Maximus* y Parassols ab sas *Tragedias* ne son una prova.

La traducció de la *Biblia* d'en Ferrer, las obras de Fra Ramon Ros, de Ollers y de Riu y alguns al-

tres, entre 'ls quals sobressurt lo fecundíssim Eximenes ab sas grandiosas produccions com lo *Crestid*, de totes las quals s' ha ocupat no fa molt en LA RENAXENSA un de nostres consocis, fan ocupar un bon lloch á la teologia y á la moral entre el moviment literari. Aquest queda complert ab lo *Truximany del gay saber* de Aversó y la *Conexensa dels vicis que poden esdevenir en los dictats del gay saber* de Castellnau, los *discursos politichs* del Rey Martí, los *Quatre llibres de somnis* de Bernat Metge, l'obra d'astrologia de Planes y la de menescalia de Diez.

Lo popular Fra Anselm Turmeda escriu també en los últims anys d' aquesta centuria sas obras tant originals com fou sa vida novelesca, entre ellas en prosa *La disputa del ase contra frare Anselm Turmeda sobre la natura y nobleza dels animals*.

SEGLE XV. Hem indicat ja que l' influencia italiana y la francesa, havian fet decantar á nostres prosistas cap als estudis d' imaginació, y esta tendencia seguí manifestantse encara mes en aquest segle. Així es en efecte, puix si be no 's trenca la cadena historial en la literatura catalana, puix Tomich ab sas *Histories*, Turell ab sa *Historia dels antichs Comtes de Barcelona y Reys d' Aragó*, Boades ab sos *Feyts d' armes* y l' arxiuer Carbonell á la fi del segle ab ses *Croniques d' Espanya*, la conservan ab gloria; si be la filosofia, las ciencias y la teologia tenen á Vilar ab sas traduccions de *Medicina*, Sancliment ab sa *Aritmética*, Pax ab sa *Doctrina moral*, y lo *Memorial de la fe* de Pertusa; ahont se manifesta la prosa catalana ab tota la galanura de la forma y ab lo rich trajo de un llenguatge eminentment literari, es en las traduccions clássicas ó en las obras qu' inspirantse en los autors grechs y romans en tant gran nombre 's feren.

Lo valenciá Roig de Corella forma al devant d' eix aplech d' excelents manejadors de la parla catalana quan nos presenta com riquíssimas joyas las principals escenas de la mitologia, y 'l segueix lo barcelonés Francesch Alegre traslladant *Las metamorfossis* d' Ovidi, Fenollet qu' arromansa també l' *Historia d' Alexandre* de Quintus Curcius y altres. Y no solsament de l' antiguitat pagana s' ocupan eixos autors, si que també de la moral y la religió trahuen inspiració pera escullits traballs. Responguin *La vida de la Verge Maria*, l' *Historia de Santa Magdalena*, *La suplicació de la natura humana*, *Les lizons de morts*, *La letra que honestat escriu á les dones* del ja citat Corella y la *Carta de San Bernat á sa germana sobre las virtuts y vicis*, del nomenat Fra Anton Canals.

Mereix esser citat especialment en aquest grupo d' escriptors lo celeberrim Johanot Martorell ab son famos llibre de cavalleries *Tirant lo Blanch* que acabá Martí Johan de Galba.

Allargaria massa los límits d' est treball, si degues ocuparme aquí de las moltas obras d' aquest segle qu' ho mereixen, per lo qual me limitaré á ferho de algunas que presentan un atractiu particular per son objecte. Tals son las *Regles d' amor ó parlament d' un home y una fembra*, de Mossen Domingo Mascó (l' autor de la célebre Tragedia *L' hom enamorat é la*

fembra satisfeta), lo *Sumari de batalla á ultransa*, de Ferrer, las *Lletres de batalla*, de Lluís Cornell, y finalment (pera compendre lo vast camp que recorria la prosa catalana), *Lo libre dels jochs partits dels scachs*, de Francisco Vicens.

S' ha dit, ab rahó, que 'l segle XV era 'l segle d' or de la literatura catalana, puix en ell la llengua adquireix tot son desenrotllament, s' adapta á totes las manifestacions de l' inteligencia, y 's presenta ab aquella brillantor y bellesa que may mes ha alcanstat. Tal volta los autors d' aquest período no s' inspiren tant en l' esperit de la terra com los dels anteriors segles; potser no expressan aquella ingenuitat catalanesca que 's revela en las antigas crónicas; potser los Martorells, Corellas, y Alegres no representan en lo fons de sas produccions lo caracter nacional; mes ab tot y aixó, se 'ls ha de saludar com los primers artistes de nostra llengua, com los models de la literatura pàtria.

SEGLE XVI. La corona Aragonesa que dels descendents en línea recta dels comtes de Barcelona passá, al comensament del segle anterior, á ornar lo front d' un Príncep castellá, s' uneix en sas darrerías á la de Castella constituhint de fet lo que un poch mes tart havia de ser de dret la Nació Espanyola.

Lo segle XVI darrer dels que nos hem d' ocupar, se presenta desde 'l moment ab aquest aconteixement transcendentalíssim, quals consecucions tots vosaltres millor que jo coneixen. Al desapareixer la Confederació catalana-aragonesa ab son caracter de nacionalitat; al fugir per sempre mes á altres terras aquella Cort tant brillant per sas faustuosas costums, com distingida per sa afició á las lletras; al ser desterrada la llengua catalana de las altas esferas oficials la literatura rebé una mortal ferida, y com l' arbre á qui falta lo sava que 'l nodria perdé primerament son hermós fullatge en las obras de fantasia é imaginació; caigué despres sou tronch al abandonar-se 'l conreu de l' historia, quedantli solsament las arrels, que devian ferlo revivre mes tart, en las obras didácticas ó morals.

Si donchs en lo segle XVI son molt escassas las produccions d' amena literatura, abundan en cambi moltíssim las históricas, las políticas y las de religió.

Entre las primeras mereixen citarse la *Crónica dels cavallers catalans* y l' *Episcologi de Barcelona* del canonje Tarafa, que s' ocupa també de geografia; *El historia de tots los sants y homes illustres de Catalunya* de Domenech, *Lo llibre de las noblesas dels Reys* de Joan Boschá, la *Primera part de l' Historia de Valencia* de Beuter, l' *Historia del regne de Mallorca* del celébre Benimelis y la *Presa de Mallorca* d' en Mut, ocupantse las demés de fets particulars com los de las Germanias de Valencia ó constituint dietaris molt curiosos.

Los dos germans Francisco y Jaume de Olesa, també de Mallorca, nos presentan duas obras de diferent caràcter y molt notables. Es la del primer la *Nova art de trobar*, y la del segon lo *Spill de ben viure*. Los valencians n' escrihuen especialment

de religió, notantse mes variació entre 'ls treballs dels autors catalans que ja com en Bonllabí son traduccions de obras tan famosas com lo *Blanquerua* d'en Lull, ja son vidas de sants, ja son llibres de cetreria y montería, ja dietaris, ja de medicina, etc.

Queda indicat, y s'haurá pogut notar per la simple ullada qu'hem donat á las obras catalanas d'aquest periodo, que lo caracter literari de las produccions de nostres autors va rebaixantse per graus. Es que, com si las lletras patrias no haguessen suferit prou ab los cambis politichs á qu'hem aludit, á consecuencia d'aquestos, la literatura castellana anava obrintse pas entre las que havian anteriorment brillat en la península, pera venir á las darrerías d'est segle á empunyar lo ceptre de la dominació que li otorgaren son propi perfeccionament y la protecció dels reys.

Hem arribat ja al terme de nostra tasca; hem atravessat ab marxa rápida lo camp de la prosa catalana desde son naixement, y si ma pobre paraula no os ha pogut ensenyar los millors y mes atractívols punts de vista qu'aquell ab abundó ofereix, espero que al menys haurá despertat en los qui no ho han fet, la curiositat de visitar aquellas ensisadoras encontradas ahont, al costat de la robusta vegetació y saborosos fruyts de la ciencia, se mostran eternals vergers, plens de las matisadas flors de l'imaginació y la poesia.

Permetáume, no obstant, abans d'acabar veure d'aplegar en pochs mots las principals consideracions que del estudi de nostra prosa en los segles qu'hem recorregut poden ferse. Primerament podem senyalar la tendencia dels prosistas catalans á estudis graves y profitosos. L'història com hem vist figura en ella per medi d'una successió no interrompuda de grans obras, algunas mestres en son género. La religió, la moral y la filosofia son constant motiu de llurs estudis, y grans figuras las il·lustren y conrean.

D'entre las tres provincias catalanas de la Corona d'Aragó, la nostra es la que mes especialment manifesta esta tendencia. Valencia, per son caracter mes meridional, gosa en dedicarse á las obras poéticas y de imaginació. A Mallorca ab una fesomia mes semblant á la de Catalunya l'atrahuen los treballs mes concrets; (dietaris y recopilació de franquetas) com si presentís ja que los llassos qu'havian de lligarla ab sa noble mare, Catalunya, serian sempre mes estrets que las de sa germana la del cel blau y delitoses hortas.

Si al qui recorda avuy los inmortals cants dels antichs poetes, plauli tant mes aquella recordansa quan considera que han trobat eco en la generació actual, qui fa lo treball qu'estem termenant no pot menys d'esperimentar racansa al veure que l'actual renaixensa no ha pogut encara á reanudar la flayrosa garlanda que formaren nostres prosistas clàssichs. Lo memorable jorn en qu'aixó s'esdevinga podrá verdaderament assegurar-se que á

tornat á son antich seti d'honor la literatura catalana.

HE DIT.

Barcelona—Janer de 1874.

A. AULESTIA Y PIJOAN.

LAS OBRAS CLÁSICAS.

ESTUDIS DE CRÍTICA MUSICAL.

DON GIOVANNI DE W. A. MOZART.

I.

Dediquem, com oferirem á nostres lectors, aquest primer dels nostres estudis crítichs, á una de las mes inspiradas creacions de la escola lírica, no alemana, sino universal; á la obra mestre que produhí la potencia creadora de Mozart, un dels ingenis que son vera gloria per la terra hont han nascut, y un dels qui ab mes rahó mereixen lo nom de clàssichs.

Mozart es sens dupte lo mes espontáneo y original dels autors que crearen en lo segle passat lo drama líric: son geni colossal abassá sens esforços tots los géneros, sens decaure jamay: en la mes infima de sas *sonatas*, en lo detall mes insignificant de cualsevol de sas obras, s'hi ven la ma fácil de aquell gegant del art dels sons que manejava la ploma ab tanta senzillesa; del mateix modo interpretava los sentiments mes tranquils, que los mes exagerats; l'amor, l'amistat, l'odi, la desesperació, la calma, cualsevol dels afectes del ánima trovaren en Mozart un intérprete entusiasmista; sa música aixís plora com riu; la inspiració del autor brolla á dolls del detall mes petit; y lo que sobre tot s'emporta al que á estudiar sas concepcions se dedica, es lo carácter distingit ab que foren escrites; y lo cor embadalit al contemplar grandesa tanta no acerta á compendre com un home que visqué tant poch com ell pogué crear un caudal tant inmens de composicions, sense fatiga ni cansanci, y essent sempre nou, espontáneo y original.

Nostres lectors llegiran potser ab agrado algunas novas biográficas de Mozart, avans de passar á parlar de sa obra mestre.

Es tant notable y especial la vida artística de aquest geni, que no vacilarém un moment en repetir lo que plomas tan ben trempadas com las dels mes célebres crítichs de Europa han dit y repetit en sas diverses y recomanables obras.

Nasqué Mozart en Salzbourg lo 27 de Janer de 1756. A la edad de tres anys tocava lo clavicordi; á cinch anys componia música, y al cumplirne sis doná un concert devant del emperador d'Austria Francisco Joseph, admirant sa execució á la cort de Viena, que escoltava estranyada y sorpresa á aquella criatura destinada á esser un dels genis mes inmensos que registra la historia artística del mohiment musical.

A la curta etat de set anys, en una reunió donada per l' Elector de Munich, sorprengué a son auditori tocant una sonata difícilíssima de violí, a pesar de no haber may tingut altre instrument que una mala joguina que li havia servit de diversió en sa infantesa; y en lo mateix any executá a Fransa devant del rey, dos concerts de primera forsa en l' orga de Versailles.

A nou anys dedicá a la reyna de Inglaterra unas sonatas que encantaren a la cort de Londres, y tres anys després l' emperador de Alemania li encarregá la música de la ópera *Fiuta*.

Lo geni de Mozart rebé un desenrotllament gran en son viatge a Italia. Lo talent indiscutible que adornava a distints músichs del segle XVIII despertá en lo jove autor la qualitat mes admirable de sas obras, la unió de la inspirada melodia italiana ab la ciencia y filosofia de la escola alemanya, consorci que doná per resultat la vera música que parla al mateix temps al cap, a la orella y al cor.

L' éxit que obtenian en aquella época las obras de Mozart era complert. Los potentats buscavan afanyosos sa amistat; s' improvisavan en honor seu festas líricas, eran acunyadas medallas conmemorativas d' aqueixas, y tots los empresaris se disputavan sas composicions que ab increible abundó produhia: sonatas, concerts, oratoris y balls, eran compostos ab aquella facilitat que no ha obtingut ni avans, ni després d' ell altre compositor del mon.

Divuyt anys tenia Mozart quan per haver mort lo mestre de capella de sa vila natal, pretengué son lloch que li fou negat, per no considerarlo prou apte pera servirla, y desde aquesta época, fins que l' emperador de Austria li oferí lo càrrech de compositor de sa cort, ab lo sou de vint mil rals, passá lo pobre músich per totas las vicisituds fillas de la miseria.

En l' any 1782 prengué per muller a Constanca Verber, y en aqueixa fetxa fou quan lo talent madurat del immortal artista produhí las obras mes grans que debem a sa fecunditat.

Don Giovanni, Il flauto mágico, Le nozze di Figaro, los magnífichs quartetos dedicats a Haydn, sas inspiradas sonatas y los encisadors quartetos, son los treballs que sa imaginació poderosa creá en menos temps del material que 's necessita per escriure eix caudal de música.

Gastat, y ab la salut perduda per las vigílias, caminava Mozart a la tomba. Sent jove encara, aquella naturalesa, que no era forta, no podia resistir ni seguir lo pas de sa imaginació que volava: no hi havia mes remey que rendirse allá hont las forsas tinguessen fi. Seguirá l' home mes ágil en sa precipitada carrera lo vol del águila per curts moments; pero caurá mort de fatiga y cansanci molt avans de que l' auell pensi no ab aturarse sino solzament en que s' ha comensat a moure. En aquesta lluyta titánica entre la forsa y la intel·ligencia, totas las probabilitats estavan a favor de la fatalitat; cap a favor de la voluntat del artista.

Poch temps avans de sa mort rebé Mozart la visita de un desconegut que li encarregá una missa de

Requiem, oferintli per aqueixa la quantitat de cent ducats, ab la condició de tenirla finida en lo termini d' un mes. Aceptá lo músich, y comensá a treballar ab afany inmens, com si tingués lo presentiment de que escribia son himne de mort; pero tingué que interrompre sa tasca per compondre la música d' un poema del célebre Metastasio, y en divuyt dias doná fi a *La Clemenza di Tilo*, que estrenada immediatament obtingué un éxit asombrós.

Lo retart que li ocasioná la composició d' eixa ópera, fou causa de que Mozart no acabés son *Requiem* en la época fixada per l' incógnit personatge. Aqueix comparegué al caure lo mes, y el músich va tenir de demanar una próroga de un altre mes que li fou concedida, afegint lo desconegut cent ducats, als que li havia donat en la primera visita.

Lo misteri y modo de presentarse de aquell moqueren la curiositat de Mozart, que buscá per diferents medis saber qui fos personatge ton original; mes fou inútil, no pogué adquirirne noticias, a pesar de arribar a ferlo seguir per un criat la segona vegada de parlarli.

Llavors assaltá la idea a Mozart de que aquell misteriós encàrrech era un avis del cel que per aquest medi li anunciava sa próxima fi; y plé de superstició y reculliment se posá a produhir los darrers lluminosos raigs de son geni, en son supremo cant lo *Requiem*, sens dupte una de sas millors obras.

Encara no tenia acabat lo *Dies irae*, lo terrible cant del judici, sas forsas li mancavan: jaquell arbre que tants y tants magnífichs fruyts havia donat a sa generació, moria per falta de savat!, aquell estel que debia guiar a tants artistas per lo camí de la inspiració y la vera bellesa, s' eclipsava per anar a pendrer son lloch en mitj del aplech de companys que il·luminavan prop del trono del Etern! Lo cel conegué que sa colossal obra darrera mereixia una corona immortal, y traguent al pobre artista d' aqueix mon de fang, se l' emportá a la gloria a donar fi a son Requiem, quan componia los darrers versos de la *Sequentia*

Lacrimosa dies illa
qua resurget ex favilla,
Judicandus homo reus,
huic ergo parce Deus,
Pie Jesu Domine.

Mozart morí avans de cumplir trenta sis anys, y en estat de fortuna bastant precari, de tal manera que a costa dels amichs y vehins se li celebraren unas modestíssimas honras funerals y va esser enterrat en la fossa comuna, sens que ningú, fins ara molt de poch, sapigués hont reposavan las sagradas cendras del autor de *Don Giovanni*. La generació actual, menys miserable que aquella en que Mozart visqué, ha honrat sa memoria, y lo municipi de Viena, sabent per una tradició de familia, contada per un vehí de dita ciutat, lo lloch precis de la sepultura de Mozart, ha aixecat a aquest un monument que recordi als segles veniders, son nom, com lo recordarán eternament sas obras.

Mozart
un pas
Beethoven
romántic
imitada
ria de n
regué l'
liana, q
tas, sem
Mozart e
totas las
ticia al
rable de
tudiario
parlo a

LA

Du
Lo
Du
Qu
Y
Pe
A
En
M
gr

SA

Suma
cuca de
laltia de
bar ab e
doná a
menys e
van sed
durant
Alash
d' estim
Arrindi
cavan l
malaltis
mala ca

Mozart, donchs, representa en la historia del art un pas de gegant entre l'estil de Haydn y lo de Beethoven; sa música distingida y sentimental mes romántica que rebuscada y exagerada, ha estat imitada ab mes ó menys sort per la inmensa majoria de nostres autors contemporáneos. Quan ocorregué l'entronisament de la escola melódica italiana, que ha produhit coses tan grans y tan petites, semblava que minyava l'èxit de las obras de Mozart entre l'vulgo; mes lo públich il·lustrat de totes las épocas y nacions ha fet y farà sempre justicia al talent inconcebible, y á la precocitat admirable de aquell colós del art que ha servit pera estudiarlo á tots, pera imitarlo á molts y pera comprarlo á alguns.

JOSEPH RODOREDÀ.

LAS COLUMNAS DE HÉRCULES.

SONET.

Prop de la mar que son nivell bravia,

Duas vegadas cada jorn altera,

Lo brás del déu més fort en la ribera

Duas fortas columnas hi bastia.

¡No mes en llà! en abduas se llegia,

Que en lo idioma del Tiber escrit era;

Y en son dalt flameja nostra bandera

Per má traydora arreballada un dia.

En llengua del Coran llavors en una

Apareix la inscripció: dels mars senyora,

En l'altra, una nació son nom cisella.

Vetlla aquesta un lleopart; l'altra la Lluna;

Més del honor la espasa venjadora

grabará á un jorn las glorias de Castella.

D. CALVET.

LO YAMA-MAY

O CUCA DE SEDA DE ROURE.

I.

SA INTRODUCCIÓ Y ACLIMATACIÓ EN EUROPA.

Sumament entristits estavan los criadors de la cuca de seda de la morera (*Bombix Mori*) per la malaltia desastrosa que la atacá, y pareixia voler acabar ab ella fa uns setze anys, quan la Providencia doná á coneixer alguns insectes que en mes ó menys quantitat y de mes ó menys estima fabricavan seda pera guarnir sa mortalla y resguardarse durant lo temps de sas últimas transformacions.

Alashoras foren rebudas ab senyaladas mostrars d'estima las orugas de la figuera infernal (*Bombix Arrindia*) y del fals bernis (*B. Cinthia*) perque fabricavan lo tant desitjat producte de la seda que la malaltissa oruga de la morera la donava en poca y mala calitat.

Desgraciadament lo goig causat per la vinguda de aquestos nous auxiliars de la industria sedera fou de curta durada, perque aquestos insectes deixan los capolls ó mortallas obertas á fi de sortir d'ellas ab mes facilitat. Aixó contrariava molt als filadors de la seda en termes que fins ara no han sabut ó trobat encara lo medi per filarla, puig la maquinaria empleada pera filar los capolls closos de l'oruga de la morera, no serveix pera filar los capolls oberts dels nous insectes, y si 's trobés lo medi seria gastant en altra maquinaria que sols serviria per los capolls de ditas orugas.

Aixís las cosas y mentras se estavan ensajant alguns mecanismes se tingué noticia en l'any 1853 de altre insecte que formava los capolls tancats ó closos al igual del de la morera. Aquesta noticia comunicada á la societat imperial zoológica de aclimatació de Fransa per lo doctor en medicina Mr. O. Reveil, posá en mohiment á tots los membres de la indicada Societat que s'interessavan per lo esdevenidor serícola: á pesar, empero, de tots sos afanyos no pogueren alcansar llavor de dit insecte fins á l'any 1861, en que dita societat rebé una remesa, pero ab tant poca sort, que vejeren morir de fam á tots los individus per no saber quina mena de menjar los convenia.

En 1863 arribá altre remesa, y posats los cuquets acabats de naixer sobre varias plantas, donaren bons resultats los col·locats sobre roures. Desde aquell moment data la aclimatació de aquestas preciosas cucas en Europa.

II.

BENEFICIS Y PRODUCTE DE LAS ORUGAS YAMA-MAY.

Si be es cert que no puch donar datos fixos y propis que provin d'un modo cert la gran utilitat y beneficis que la cria de aquestos insectes pot donar als criadors, per la rahó senzilla de haber tots los anys verificat sa cria en petita escala y dintre de casa, quan per ser ben profitosa deu verificarse en gran nombre y al ayre lliure, abandonantlos á ells mateixos á sa sort y ventura en las rouredas disposadas al efecte, cuydant solzament de que 'ls aucells y altres enemichs no 'ls delmin ó fassen desapareixer; continuaré los de altres criadors que han efectuat sa cria en las condicions expressadas.

Mr. Penonnat en son follet ú obreta titolada «*Lo cuch de seda de roure*», diu que 'l producte per hectárea—unas dos mujadas de Barcelona—deu esser de 500 kilógrams de capolls, y aixó contantne 10 per cada metre quadrat, sent aixís que n'hi poden haber 15 ó 20. Dits 100,000 capolls á 500 kilógrams venuts al preu—que tenen vuy dia,—de 4 pesetas per kilógram donan 2000 pessetas per hectárea.

¿Quin bosch de la millor fruyta donaria tal resultat?

Lo senyor Espejo y Belema en son follet que titula, «*Tratado de sericultura*», suposa un producte de 300 á 400 kilógrams; que al preu de 8 pesetas

dónan un producte de 2400 à 3400 pessetas per hectàrea. A mon entendre dit senyor dona massa preu à la seda y poca cullita per metre quadrat.

L'autor de un lluminós article insert en la *Revista espanyola y americana*, corresponent als dies 24 de maig y 1.er de Juny del any passat, després d'haber considerat la riquesa dels autors expressats, diu: «Volem ser encara mes prudents que aquestos dos autors: nostra experiencia nos ha donat motius per aixó, puig entre altres cosas habem trobat que'l pes del capoll es menor del que apunten y no'l hem vist passar de 3 grams à 3 1/2, debentlo fixar per regla general à 2 1/2 grams, y per lo tant no admetem sino 250 kilógrams de capolls per hectàrea. Suposem que cada 11 kilógrams de capolls se converteixen en un de seda; y fem aquesta conversió en los mateixos punts ahont se cria la cuca, perque la baratura de jornals en los paissos montanyosos, aixís com la reducció de las nou décimas parts en lo pes de la mercaderia y consegüent economia en lo trasport, nos fan considerar com lògich aprop dels punts de producció l'establiment de la industria de filar, exercida tal volta per las mateixas personas que havian criat las cucas. Calculant en 60 pessetas lo preu de la seda, ben moderat per cert quant avuy's ven la de la cuca de morera entre 90 y 130 pessetas, y en 23 kilógrams la captitat, tenim 1380 pessetas com producte brut de la hectàrea de la roureda.» A aixó afegiré que lo Sr. Margarit de Barcelona paga los capolls de roure al mateix preu que 'ls de morera.

¿No es aixó un gran producte quant actualment no's trau res de las extensas rouredas que tenim en Catalunya?

La gran contra d'aquesta cria al ayre lliure es la persecució que sofreix la oruga per los aucells; aixó, empero, pot corretgirse molt ab la vigilancia de un home, de un baylet, que tirant alguna escopetada los pot allunyar; gasto insignificant atés lo producte de la cria. Quan la cria hagia pres molta extensió ja no's deu temer tant per aqueixos inconvenient venint al cas aquesta observació de M. Peyronnat. «Suposant, diu, que lo blat fos desconegut en Europa y's tractés de introduhirlo, 'l que sembrés uns pochs grans aprop d'una casa, siti en que sempre abundan los pardals, y no's prenguessen mil precaucions, no's culliria ni una espiga; totas serian menjadas ans de madurar; pero cultivantse com se cultivan inmensos camps de blat, los aucells no consumen de las cullitas sino una part inapreciable.»

«Del mateix modo, afegeix, mentras aquestas orugas se crien en petit nombre, será necessari defensarlas. Quan se crien en gran, quan los arbres d'una regió estigan cuberts d'ells, los aucells y demés enemichs 'ls causaràn solzament perjudicis insignificants. Las orugas haurán vensut per lo nombre.»

En una memoria de Mr. Adams, secretari de la legació de Inglaterra en el Japó escrita en 1310 llegim: «Apar que aquí no's pren cap precaució contra los aucells, ni contra las formigas negras y

vermellas, à lo mes algun objecte que las espanti en las rouredas y tal volta alguna escopetada. La indiferencia arriba fins al punt de que en las mateixas brancas del Yama-may, hem vist orugas d'altres classes.»

JOAQUIM SALARICH.

AGONIA.

Fum del infern per l'éter giravolta,
gavells de llamps flamejan—l'amortallada volta,
los crits de rabia afogan—la parla dels canons;
las torres esfondradas s'esveheixen,
sobre la carn febrós—las bombas se parteixen
y á dolls corre llisquent—la sang de las legions.

Trona en Berwích. «Amunt aiglas de guerra»
«Visca la Patria. Enrera»—fan estremir la terra
tot rebramant ferotges—las catalanas gents;
y sas destrals que negre sang degotan
brunzint, als fronts altívols—dels granaders s'encalotan
las pedras esquixantne—de céebres bullents.

«Muyra en Felip, l'afrent de Catalunya!»...
Deu salvi á Barcelona!—la llibertat s'allunya,
corps de Castella y Fransa—traspasan los baluards!
«A n'ells!»... Fins los bressols deixan las mares,
l'altar dels sacrificis—los capellans y frares,
fins sembla que panteixi la terra dels fossars!...

Y esten la nit sa glassa funeraria.
Baix de sos plechs apila—feresta, sanguinaria,
montanyas de cadàvers—la mort arreu, arreu;
y s'ouen las campanas llastimeras,
cruixit de las espasas,—esberlaments d'osseras,
malediccions de rabia,—imprecacions á Deu.

Dels bronzos á las rojas flamaradas
s'oviran famolencas—xisclar avolotadas
las aus grapinyadoras—fendint lo cel de plom,
y 'ls nafrats catalans folls de rabiesa
cercant enemichs cossos—y ab l'última bravesa
fondintshi en las entranyas—lo ferro fins al pom.

Oh nit d'esglayadora recordansa!
sobre ton cor exala,—perduda la esperansa,
l'últim sospir la patria—dels cavallers, dels prous!
Si Deu volgués lo segle deturarne
y tot clohent la destra—la nit eternisarne!...
que may tornés l'aubada—per lluminar los jous!

Y esclata 'l sol! y encara Barcelona
batega en mar de flamas;—sa veu per tot ressona;
tant sols Deu calla y's more—la santa llibertat.

De sobte apar la terra esmortuida,
per tot silenci y calma; senyera malehida
clavada en los cadàvers—bateix la immensitat.

Ay, Patria! es la mortalla de tas glorias!
los furs, los privilegis—que 't daren las victorias
en brassos de tas victimas—traspasan cels rovents;
d'avuy serás lo joch de vils nissagas,
cadenas feixugantas—estriparán tas llagas,
las flors dels cementiris—t'arruixarán d'eneens.

Y'l monarca que 'ls vicis enjendraren,
l'odiós Felip, lo mónstre—que un jorn foragitaren
las infernadas timbas—dels fréstechs Pirineus
se nudrirá ab la sang de las feridas,
regirará en ta pensa—las ungles enrogidas
y fins en tas entranyas—escalfará sos peus.

Oh filla del honor y del coratge!
Flecta 'ls genolls y prega;—l' alé del esclavatge
als peus del Tot ne forja—lo càstich dels Nerons;
ja vindrá 'l temps que 'l cers de las cadenas
fondrán las flamaradas—eixidas de tas venas
y 's vesse gota á gota—per sobre de llurs fronts.

Llavors t'enjoyarán perdudas galas,
la llibertat dels avis—te cubrirá ab sas alas,
en canps de llors y palmas—enfonzarás lo peu;
y 'l front durás tan alt que des la gloria
te 'l besarán los martres;—será de nou ta historia
l'admiració dels pobles—lo sant orgull de Deu.

1871.

A. GUIMERÀ.

FRA BENET PASCUAL,

mestre de lógica del segle XIV.

Avans de la institució universitària, se donaba la
ensenyansa privadament per alguns mestres,—no
sens haber acreditat sa suficiencia devant lo Con-
sell,—y publicament en catedrals y monastirs,
grans propagadors de las llums, com es prou sabut,
en aquella temporada de general ignorancia.

La carta que copiem directament de son original,
ademes de confirmar esta veritat, nos dona á co-
neixer lo nóm y casi la patria de un mestre que
llavors gosaria de suma reputació, á judicar per lo
contengut.

Ab molt pler, donchs, tornem á la historia lo cré-
dit desta il·lustració perduda.

«Molts honorables é molts savis Senyors (lo Prior
e monastir de Predicadors de Balaguer). Com no-
saltres (los Consellers de Barcelona), per amor e es-
guart de alsquens honorables concitadans nos-
tres, qui aporten e han gran afeció e bon voler en
promoure en tota honor, e profit, e bé, lo religiós
frare Benet Paschal de vostre orde, lo qual liga ara
de lógica aquí al monastir de Predicadors de Bala-
guer; desigem molt quel dit frare Benet legis de
lógica aquí al monastir de Predicadors de aquesta
ciutat, lany apres que haurém celebrat e tengut lo
capitol que devem tenir e celebrar aquí. Perçó Se-
nyors, axí affectuosament com podem, vos pregám
queus placia per amor e esguard nostre e daques-
ta ciutat,—qui per vostre orde e per vosaltres Se-
nyors, en general e en singular, faria tot có queus
tochás be e honor,—vos placia quel dit frare Benet
qui açó us haurá en special gracia, elegischau en
mestre de lógica del monastir de vostre orde de
aquesta ciutat; e será cosa, Senyors, que reputa-
rém á gran plaer, eus ho gahirém molt, e en son
cas e loch ho conixerets: e sia lo Sant Sperit ab no-

saltres. Scrita en Barcelona, á 18 dies de juny del
any 1399».

J. PUIGGARÍ.

OLIVA CABRETA.

FETS HISTÓRICS DE CATALUNYA.

(Acabament.)

Las duas joves lleansen un crit d'agonia y Er-
mengarda fugí depressa perdentse entre los perfu-
mats bosquets.

—¡T'estimo!—continuá Oliva ab tremolença veu
—¡oh, quant t'estimo Aymerudis! Sols he comprés
l'immensitat de l'amor que 't tinch al rebre eixa
tarde lo públich testimoni dels Barons quan me
proclamavan com era just lo seu senyor... ¡Quan
hermosa estarás sentada en lo trono, ab lo front se-
nyit de brillants, tenint á tos peus un poble que t'
adora!... 't recordas lo primer dia que jo 't vaig
veure? Era una tarde com aquesta. Jo m'havia per-
dut cassant y tornava á Ripoll per un camí que no
coneixia, cansat, rendit y mort de set.

Te vareig veure sentada en lo tronch d'un pi que
sombrejava ta rústega casa.

—Noya,—te vas dir—¿me permetrás reposar? ¿vols
donarme un xich d'aygua?

Tu t'aixecares, y sonriguent ab una gracia en-
cantadora me portares una cadira y una tassa blan-
ca plena d'aygua. En aquella tassa beguí l'encan-
tament que m'ligá á tos peus. Torní un dia y un
altre dia, y un dia y un altre, sentat vora la llar, al
costat de tos pares vas poguer examinar las grácias
de ton infantil esperit, com habia apreciat avans las
gracias de ta hermosura.

—Vostra filla es hermosa, vas dir á ton pare un
dia.

—Mes es honrada y catalana.—

—Jo la vull elegir per companyera de ma vida.

—Vos sou germá del comte de Barcelona, son pro-
xim hereu, y ella una humil pagesa.

—Sols li falta pera poder brillar dignament en la
cort las prácticas del mon. Te sols tretze anys: ¿vo-
leu que la instruesca com deu esserho una prim-
cesa, jurantvos que sols tornaré á véurela, quan sa
educació haja acabat, quan dega conduirla al altar?

Al dia següent lo noble senyor de Paredes y sa
filla Ermengarda anaren á buscarte, y encar que d'
aixó han passat ja cinch anys, no fa mes que tres
mesos que goso á ton costat de la ditxa mes perfec-
ta. Avans sols me permetia lo plaer de extasiarme
desde lluny ab lo so de la teva veu, de veurer de
lluny també y probar al ayre lo perfum que bevia
en tos llabis purs!... ¡Quant me va costar d'obtenir
lo consentiment per nostra boda de mon pobre ger-
má Seniofredol!...

Quantas llágrimas tingué de lleansar ans de obte-
nirlo!... Dols germá, me lo doná al morir!...

¡Es impossible expressar lo dolor que sa mort va
causarme, y no obstant, mira si t'estimo, m'halaga

la idea de eixa corona que dech posar en ton front. —Sí, m' halaga perque 'm sembla que ab ella, redimeixo las deformitats de mon cos! Aymerudis ara que va á decidir-se ja nostra sort, seré indiscret si per volta primera te pregunto si m' acceptas lliurement per espós? Creus que podrás trobar sobre mon cor la pau y la ventura?

La jove se torná tan groga que semblava be que anava á finir. Baixá los ulls, callá y la quietut fou tan gran per espay d' una estona que se sentia sols los batements del cor d' Oliva que semblava volguerli esbotzar lo pit.

—Os dech quant jo so, senyor, barbotejá per fi Aymerudis ab apagada veu: mos pares pobres y humils pagesos tenen avuy terras y reynats: mos germans han seguit la carrera de las armas y han arribat á esser grans paladins. M' habeu omplert de grans beneficis, puch deixar d' estimarvos?

—Aymerudis,—cridá Oliva ab passió,—res demano á la gratitut, tot ho vuy del amor!

—Vos estimo!—tartamudejá la jove tancant los ulls y allargantli las mans.

Oliva la agafá ab trasport y volgué respondre; mes sols pogué ferho ab sospirs y llágrimas.

Per sort, Ermengarda s' acostava allí ahont eran y Oliva corrent á son encontre li digué fora de sí:

—Vina, germana meva, vina! Vina á ser confidenta de una alegría com ho has sigut sempre de mas angúnias y recels! M' estima! ¡diu que m' estima! Dígali tu, dígali lo que he sentit per ella, lo que he patit, y lo felis que 'm fa la paraula aqueixa!

Y Oliva s' allunyá tan depressa com va poguerne perque se sentia defallir baix lo pes de tanta ditxa.

Aixís que Ermengarda deixá de sentir sos passos se llensá envers l' Aymerudis gelada, inmóvil com una estatua de márbre.

¿L' estimas?—li preguntá ab tremolenca veu?

Aymerudis semblá despertar d' un somni: mirá á son entern y respongué ab glassat to:

—L' estimo!

—Ah! no es aixís com una ánima jove deu pronunciar aquesta paraula—cridá impetuosament sa companyona.—Ay de tu, Aymerudis! Oliva te un cor gran y noble, ay de tu si l' enganyas.

L' estimo,—repetí—Aymerudis en lo mateix to.

Ermengarda s' allunyá precipitadament, depressa pujá la escala que conduhia á sa cambra, y al arribarhi s' arrodillá devant una imatge de la Mare dels afligits y entre sospirs y llágrimas digué:

Feu, Verge benehida, que l' estimi: feu que 'l fassi sempre felis.

Passaren vuyt dias.

Oliva havia sigut ja elegit Comte de Barcelona y tot estava preparat en la ciutat pera la doble cerimonia de la coronació y de son casament ab la Aymerudis que debia celebrarse al següent dia.

—Ah! que la felicidad no pot ser d' aquest mon perque l' home quan mes s' acosta á la realisació de sos desitjos mes sent un fret á l' ánima com si presentís que la ditxa es un fum, y que al anar á estrényela entre sos brassos, sols hi trobará un vuyt.

Oliva, al foscant del dia que anava per fi á veu-

re coronat son cast y pur amor de tants anys, se passejava sol, per sa cambra. ¿Qué tenia? que l' agitava? Ni sols ell ho sabia.

En aquella hora, los leals barcelonesos, idólatras amants de sos monarcas adornavan los murs de la ciutat comtal guarnint tot de flors, domassos y banderetas; mes ay, que la tarea era trista; ay que lo vent era fort y flors y banderas destruia.

Oliva, al véureho desde sa finestra sentí que lo cor se li nuava ab un trist presentiment y anava y venia apretant cada volta mes lo pas.

De sopte 's deturá y s' apretá las duas mans al pit com si s' hagués sentit ferit per una afilada arma.

Sobre la taula hi havia un pergami escrit per una ma desconeguda.

Oliva l' agafá rápidamente, corregué á la finestra perque la llum comensava ja á ser duptosa y volgué descifrar aquells caràcters misteriosos; mes un vel cegava sa vista; sa ma tremolava: no pogué llegir. S' assegú en una cadira, s' aixugá l' enguniós suó que corria per son front y cridá ab veu de tro.

—¡Llum, llum!

Los patjes se presentaren ab dos candelabros.

Quan Oliva quedá sol altra vegada agafá rápidamente lo pergami y llegí. ¡Ah! per qué no deixá d' existir avans d' haberlo llegit?

¡Ah! per qué hi ha d' haber sempre envejoses de l' agena ditxa que 's complahuen en enmatzinar sempre la felicitat?

Aixecás Oliva furiós com un lleó ferit y cridá fora de sí.

—Patges, soldats, escuders, aviat, depressa!

La grogor era extrema, sos ulls llensavan foch.

Sa cambra s' omplí al moment de soldats y caballers.

—Agafeu llanternas, cordas, apreteuvos be las armas y seguime, digué Oliva. ¿Estéu disposats á obeirme y á matar?

Los cavallers se miraren tots parats creyent que s' havia tornat boig.

—¡A matar á qualsevol que negui, home ó dona, príncep ó villá cridá ab creixent furia!

Mes potser no m' habeu ja elegit? So lo monarca, aném.—

Y 's llansá fora de la cambra, y 'ls demés, muts parats, fascinats per sas paraulas lo seguiren ab silenci.

La nit ho havia cobert tot ja de sombras y la foscor mes negra invadia la terra. La quietut que reynava era profunda y l' ayre que revoltejaba per lo jardí de casa Paredes pogué recollir duas veus.

—Borrell, Borrell, deya la una ¡t' estimo! Perque t' estimo ni jo mateixa ho sé. ¡Ah per ta difunta esposa Sengarda, per ton fill, fuig, olvidam, t' ho demano!

Jo no puch seguirte, no. ¡Seria una traició infame! Tot li dech á Oliva al noble y generós Oliva ¿y vols que 'l deixi?

—¡Ah jo també li dech tot: digué acaloradament Borrell, lo noble comte d' Urgell ídol dels cristians y terror dels infels, solo tendre company de sa in-

fancia, son germà, son protegit. Parentiu, amistat, deber, tot ho sacrifico al amor que m'crema l'ànima! Fugim! anirém á amagarnos á un recó de la terra, nos seguirá mon fill, tu serás la seva mare, tu serás la vida de la meua vida!: gloria de las armas, esplendor del poderío, ja res mes vuy. Sols anhele ser teu, Aymerudis, teu! Vuy viure á tos peus, vuy morir en los teus brassos! Vina segueixme: mos amichs esperan detrás d'aquesta paret, l'escala está posada. ¿Te hi negas encara? Pero no m'vas jurar ahí esser meua? Respectas lo jurament fet á Oliva y ab mi ets perjura!... Mes tens rahó; quedat, so un boig. ¡Vas á esser comtesa, vas á sentarte en un trono! No está cullint ja flors aquest poble pera sembrarne ton camí? no saluda ja ab entussiasme ton nom? Adeu reyna, sigas felis, ¿qué hi fa que jo entretant mori de dolor lluny d'aquí atravessat d'espasas enemigas?

Borrell era lo guerrier mes ardit d'aquella época: son rostre era bell, sa paraula elocuent, sa mirada persuasiva.

Aymerudis se llensá en sos brassos.

Anemsen ahont vulgas,—digué plorant—fes de mi lo que vulgas... ¡T'estimo, t'estimo!... Borrell ¡oh, quant t'estimo!

Lo cavaller llensá un crit de felicitat y agafantla en sos brassos la portá fins á l'escala; mes encara no habia posat lo peu en lo primer esglaó, quan la escena s'ilumina tot d'un plegat, y á favor de la llum de las llinternas, vejé tot lo mur guarnit de soldats.

—Traició, traició! crida Borrell fugint vers dins la casa, pero la porta que donava al jardí s'obrí de bat á bat, y Paredes aparegué seguit dels patjes que portavan atxas encesas.

Llavors Borrell posá Aymerudis á terra casi demayada y tregué l'espasa.

—¡Jo! ¡jo!—crida Oliva baixant per l'escala y treient també l'espasa,—que ningú 'l toqui sino jo!

Mes aquella embestida los torná la rahó. Tots dos s'estimavan com germans.

—Matam! crida Borrell en un heróich esforç llençant lluny l'espasa, y Aymerudis posantse al mitj dels dos

—¡Pietat, pietat! digué.

Oliva quedá un moment inmóvil, ab los ulls fixos, los cabells erissats.

Alguna cosa extraordinaria li debia succehir, perque se tambolejá un moment com si estés borbato y deixá caure lo cap damunt son pit. Mes luego l'aixecá ab altívola mirada y dirijintse á sos seus digué ab to solemne.

—Res hi ha cambiat en la cerimonia de demá sols los noms. ¡Saluden al ilustre Borrell comte de Barcelona, nobles cavallers!

Tan imprevista, tan magnánima era aquella acció que tots quedaren callats per la sorpresa; mes Oliva aixecá á Aymerudis que s'arrossegava á sos peus y llensantla als brassos d'en Borrell li digué sonrient.

—¡Aquí tens ton espós!....

Y mentres aixordavan l'ayre 'ls vivas y las entusiasmadas aclamacions, Oliva correu á amagarse en

lo mes apartat del bosquet, y quan cregué que ja no podia esser vist s'arrodillá á terra, tocá ab son cap la pols y comensá á plorar com una criatura.

¡Desgraciad! ¡L'héroe, tornava á esser home!

Mes de cop se sentí que una ma's posava en sa espalla y una veu que dolsa li murmurava á l'orella:

—¡Ánimo Oliva! ets mes gran, mes noble, mes magnánim que tots los héroes que crida la fama perque has sapigut vensert á tu mateix! ¡Ánimo! la generositat y l'abnegació portan lo premi en ellas mateixas.

Oliva aixecá lo cap y vejé á son costat á Ermengarda ab las galtas rojas d'entussiasme y los ulls plens de llágrimas.

—Ah, tu ploras!... digué l'desgraciad agafantli la ma ab tristesa...—Tu ets la sola que m'comprends y m'estimas.

Al dia següent la comtal ciutat celebrava ab gran pompa 'l casament de Borrell y Aymerudis y sa pujada al trono.

—Mes y Oliva?—digué jo vivament interessada?

Oliva al cap de temps se casá ab Ermengarda, digué lo jayo que m'ho contava. Eran duas ánimas nascudas per estimarse, dos parts d'un mateix tot que acabaren per unirse.

Oliva fou sempre gran, sempre digne d'ell mateix, y quan mes tart per cessió de son germà Miron, elegit bisbe de Girona, entrá á governar lo comtat de Besalú y Cerdanya, habentse los moros escampat pels camps barcelonins, fentse amos de la ciutat y sembrant per tots costats la mort y l'espant, ell ajudá generosament á son cosí germà ab tropas y diners, y, no content encar ab aixó, guerrejá á son costat fins que la creu benehida torná á brillejar dalt las torres de Barcelona.

Oliva visqué felis, com viu felis lo qui te sempre oberta en lo pit una ferida que li brota sang.

Pero morí Ermengarda, morí son ángel de consol, y desenganyat ja de las vanas felicitats de la terra vestí l'hàbit de frare.

¿Per qué habent contribuít á la reedificació del temple de Sant Miquel de Coixan y dotat lo de Monges Benets de Arlés volgué morir en aquest claustre? Ah perque lo rigurós cenobita veyá desde sa finestra, com veyem ara nosaltres, aquell pí baix quinas brancas habia vist per primera vegada á sa Aymerudis! Oliva com tenia un sol Deu habia tingut un sol amor; mes amor tan pur, tan cast, tan sublime que no podia ofendre las miradas del Etern.

¡Per aixó, despres d'haber passat un moment contemplant las brancas d'aquest arbre gronxadas per lo vent baixava al temple ab lo sonris als llabís per oferir á Deu los prechs de son cor purificat.

Aquesta casa arruinada perteneix á uns pagesos del poble, successors d'Aymerudis ab altrás moltas, y en son vell arxiu existeix un pergami en que hi ha l'obligació de renovar y conservar lo pí mentres duri la propietat.

D'aquest modo Oliva ha volgut fer etern en la terra lo recort de son amor com ho fou en sa ánima.

Mentres lo bon vell parla aixís las sombras de la

nit habrán baixat pausadament de las montanyas embolicant lo pla y la terra que dormintse per graus llensava sos últims puríssims acorts.

Deixaren silenciosament lo claustre baixant á l'Iglesia. Una sola llantia donava llum al magnífich temple. Jo m' vaig agenollar damunt lo sepulcre d'Oliva y Ermengarda y vaig murmurar una fervorosa pregaria.

Al cap de pochs moments nos trovavam sobre una de las alturas que voltan á Ripoll, perquè era en un poble vehí que estavam allotjats.

L' hora era solemne, la quietut gran. La lluna pujava quietà per detrás las montanyas y sos raigs baixavan de las alturas saltant de roca en roca, reflectintse aquí en un sot d' aygua, embolicant allí com en un llensol de plata los centenaris arbres.

De sopte iluminaren las góticas columnas que sostenen lo pórtich de la Iglesia y las estatuas y relleus que embelleixen sa fatxada de pedra negrenca, al mateix temps sas argentinas campanas tocaren la oració pels morts.

No se lo que sentí al oure son to solemne repetir-se en l' espay, perquè sensacions tan dolças no 's poden traduhir en lo llenguatge dels homes; sols sé que 'ls tres caygueren de genolls en terra y que nostras ànimas en un instant s' aixecaren al cel á buscar lo sagrarí del creador supremo.

—Mira—m' dignéu-ma mare aixecantse y senyalant-ne 'l paisatge,—cuadros tan hermosos y variats com aquest sols se trovan á Catalunya!...

Molts anys han passat...

¿Ahont és Ripoll? Mare meva, ahont ets?

Traduhit de Donya Angela Grassi,

PER P. A.

BIBLIOGRAFIA.

Cansons de la terra, cants populars catalans. Colecció premiada en la exposició de Viena de 1873 y publicada per Franceschi Pelay Briz.

Lo llorejat mestre en *Gay saber* é infatigable propagandista de totas las cosas que en nostra pàtria naixen, ha donat á llum lo quart volúm de *Cansons de la terra*.

Avuy al parlar d' aquesta obra ho fem ab lo cor plé d' alegria, perquè després d' haber corregut moltes terras torna á sa casa portant en son front lo sajell de l' admiració; torna portant la rica garlanda del premi obtingut en la exposició de Viena de 1873.

Vosaltres, bons *patricis*, que sols sabén dir que parlar en catalá fá home de poca ciencia; vosaltres que quan algú vos parla de música catalana vos poséu á riurer ab rialla mefistofélica, dient que ningú 'n fá cas y que sols nostres cants serveixen per, al compas del bres, fer dormir los infants, veniu ab mi, fullejarem los quatre volums, y dé segur que ab lo primer ja n' hi haurá prou pera que torneu en-rera vostras ideás y apreciacions.

Lo volum de que avuy nos ocupem consta de trenta set cansons, algunas d' ellas riquíssimas. Entre aquestas s' hi poden contar: LO CANT DELS AUCELLS; SAN MAGÍ; L' ESTUDIANT DE VICH; LO NOSTRAMO y altres y altres. Totas las que havem apuntat y moltes que deixem de ferho, tenen un sabor tant catalá, tant de casa, que encanta. La titulada SANT MAGÍ te una tal melodia, que fa que tot lo que li falti de llarga li sobri de sentiment; tot ella respira l' ayre de nostres llars ab lo misticisme de nostres cants religiosos. Potser trovém eixa cansó tant bella perquè te molta semblansa ab la inspiradíssima de LOS TRES ESTUDIANTS publicada en lo primer volúm.

També forma un hermós pómell L' ESTUDIANT DE VICH, per sa frescura y per sa espontánea melodia.

Sols trovém que la lletra hi ve un poch forsada, que, per cert, desbarata tot l' efecte melódich de la cansó. Deu tenir una altre lletra sens aquesta; la del ESTUDIANT DE VICH nos sembla haverla sentida en lo camp de Tarragona ab lletra diferent y alguna variant per la part de la música.

Precisats nos veyém també á fer menció de LO REY HERODES. Eixa es una cansó de las mes antigas y, sens dupte, una de las primeras que feriren nostra pensa quan encara aquesta no passava mes avant dels jochs del bres. La melodia corra lleujera y tendra fins á l' última nota.

Tampoch podém passar per alt la que diu:

Ay pares que teniu fillas—procuréu prompte á casarlas, no las caseu á disgust—que foran desgraciadas.

Ay, ay

flor del liri liri

ay, ay

de la flor galana.

Molt bonica es aqueixa cansó per sa senzillesa y galanura. Llástima tingui motivat del compas tres per quatre y no tres quarts com diu allí l' ayre de wals que la desfigura completament y li treu la espontaneitat que tant be li escauria. Segueix á aquesta cansó lo CANT D' AMOR. Cansó molt ben ritmada y calcada cuasi nota per nota ab la que nostre amich Joan Planas y Feliu nos ha fet passar tants bons ratos cantantla y acompanyantla ab la guitarra y que dú per titol LA PEPA. Mes... escoltem lo cant d' amor, escoltém al jove que enamorat de la donzella creu no podrà obtindrerla perdent d' eixa manera la felicitat en la terra. Escoltem sos planys y... res mes.

Los parents la n' han privada de que ab mi pogués parlar:

ó jo parlaré ab ella,

gentil donzella,

ó me n' haurán de matar.

Vostra mare n' es la rosa,

vostre pare es lo róser

y vos sou la ponceleta

graciosa

que algun dia culliré.

També diu:

Vostre pare y vostra mare

no s' ho han deixat de dir
que la vostra cabellera
hermosa y bella
no 's pentina pera mi.

Si tots los pensaments que ressaltan en eixa cansó, nascuts d' un cor que ab deliri estima, tinguessim de transcriur, la tindriam de copiar tota sens poderné deixar ni un vers.

En aqueix volúm hi vejem las tan proverbials CAMELLAS y que per cert son un poch variadas de las que hem sentit cantar en algun poble. Empero, com que no hi ha cansó ahont no se hi veji una, dos ó més erradas, contem será motivada alguna variant que hi trovém per culpa de una mala correcció. ¿Tenim de parlarne una per una y ferne un judici crítich separatament? ¿Tenim de mirar, ajudats per la ciència armónica y melódica, cansó per cansó y ferne un quadro hont hi hájan totas las faltas que las reglas musicals reprobán? No. En los cants populars no hi anem á buscar lo fruyt d' un càlcul més ó menys acertat, sino que anem á recullir la flayre encisera, surti de la manera que surti, d' eixas violas que, vergonyosas per sa senzillesa, buscan son estada entre-mitj de las molsas ó en lloch hont tant sols lo sol las visita.

En los cants populars catalans, diferent dels castellans y d' altres, no hi anem á buscar lo resultat de aquell principi melódich que diu: «una melodia per ésser completa, te que tenir vuyt compassos»; no, no, res d' aixó. En nostres cants populars hi trovém aquella cosa que no s' esplica, pero si se compren, y que tant te que estudiarse per no ésser un mal ressó de la mes clara vulgaritat; hi trovém unas modulacions especials y molt estranyas; unas cadencias fora de tó, tant originals y al mateix temps tant bellissimas que 'ns encantan; pero també veyem que la mateixa especialitat y estranyesa fa remuntin nostras melodias populars al lloch que 'l Jurat de l' Exposició de Viena las ha posadas donantleshi un premi.

Pero ¿qué podém dir de nostres cants populars que no ho haguem fet en altres travalls publicats en LA RENAXENSA per fer sapiguer á nostres lectors lo que pensem d' ells?

Sí: molt podriam dir, pero 'ns allunyariam massa del assumpto que motiva aquest article.

¿Tots los cants publicats en lo quart volúm, son bons, son dignes de publicarse? No: alguns n' hi ha y que mes avall citarem que no valen ni la pena de copiarlos. Son cants que res enterament diuen al cap ni al cor, y que tampoch res absolutament valen.

Nosaltres que varem véurer en lo primer volúm un aplech de cants bellissims que tots nos commovian fentnos náixer imatjes arrebatadoras á la sola audició de LO COMPTE ARNAU, LO FILL DEL REY, LO MARINER, LA FILLA DEL MARTXANT, etc., etc., trovém que molt pocas son del mérit d' estas las que s' han publicat en est quart volúm. Y no es porque tinguéem aquellas per las únicas bonas en nostra terra, no, sino que volém dir que no hi ha hagút la tria com hi va haver en aquellas.

Las que voldriam traure, porque, la veritat, hi sobran, son: LA CARTA, ¡QUINAS COSAS TÉ 'L JOVENT!, LA NOYA DEL EMPURDÁ, LOS TRES REYS y alguna altre. Empero si en lo terreno de la veritat hem dit lo de mes amunt, també tenim que afegir que val mes poch que gens.

Tots los que estimem de cor las cosas catalanas tenin que estar molt agrahts al senyor Briz per la idea que l' anima, per umplir lo vuyt que avans d' esta publicació s' experimentava entre 'ls que desitjan admirar la música terrassana.

¿Y de la part material d' esta obra, se 'n te de parlar? Sí. La tipográfica dihent ha sortit de l' estampa de *El Porvenir*, está dit tot. Pero si desitjariam que millorés la part de grabat, ó quan menys desapareixessin tantas y tantas erradas com hi ha. Allí lo compas de sis per vuyt está marcat sis octaus: lo de tres per quatre, tres quarts; lo de dos per quatre dos quarts, y aixis successivament. Posar un bemol hont no hi deu ser, no cal parlarne, ni en un compas de dos per quatre haverhi tres semínimas. Tot son erradas que desdinhén molt de la publicació.

Avans d' acabar eixas ratllas dirém al senyor Briz que ab molt desitj esperém lo quint volúm per poderne fer un judici encare millor del que 'ns ha inspirat lo quart.

Barcelona, Juliol 74.

MODEST VIDAL.

LO PRIMER AMOR.

¡Dén de Déu! si n' es d' hermosa

la qu' ha triat lo meu cor;

ó es que dormint l' he somniada

ó es que 'm cega la passió.

La vaig véure en bosc ombrívol

cullint de rosas un pom,

si grogas las rosas eran

sols tocantlas eran d' or.

Hont lo peu posava ella

brollavan flors al entorn,

per allá hont ella passava

sols se respirava amor.

No se si era alló un fantasma

á qui vaig dar creació,

ó era cert qu' era una dona

l' imatge de m' il·lusió:

pero es cert que jo la veyá

com us veig Mareta á vos;

y corrent de banda al atra

quan del torrent va se aprop

joyosa va enmirallarshi

encisant aixi 'l meu cor.

Jo no sé Mareta meva,

per que la vaig véurer, no,

si habia de perdre ab ella

la primera flor del cor.

—¿Y ella, qui es ella?

—¿Ella? Es la estrella

la hermosa poncella

qu' estima l' meu cor

¿Ella? es la bella
que rica destella
galan cantarella
omplintme d' amor
¿Ella, es aquella
que cual fa l' abella
pica la poncella
per fer rica mel,
mes ella la bella,
la mel que destella
no es mel com aquella,
qu' alló es mel del Cel.

Si tingues ella d' hermosa
tan com la cara lo cor
no perdis may l' esperança,
realisa t' il·lusió,
que si com parlas l' estimas
jo t' desitjo bona sort:
sempre alcançará la gloria
qui am, ab lo primé amor.

PERE AGUILERA Y SOLSONA.

Barcelona 5 de Juny de 1854.

NOVAS.

S' ha estrenat ab éxit en lo Teatre del Tivoli la sarsuela en dos actes titulada *La Manascula* lletra dels Senyors Vidal Valenciano y Burgell y música del jove y distingit compositor Cosme Ribera.

Lo llibre es recomenable y te situacions á propòsit per ser desenrotlladas musicalment.

La partitura del aprofitat y estudiós Ribera dona idea en moltes ocasions de sa inspiració y talent y fa esperar altres obras de mes importancia que la que 'ns ocupa per aquilatar sos coneixements, que hem judicat sempre estensos en lo difícil art de la composició.

Lo públich fent justicia als autors va cridarlos varias vegadas al palco escénich y demaná la repetició de un coro y un cuartet.

Tenim la grata satisfacció d' anunciar á nostres lectors que 'l llorejat jove poeta en Francesch Matheu y Fornells ha obtingut en los Jochs Florals celebrats á Avinyó, ab motiu del centenari de Petrarca, per un sonet en honor d' aquest, la joya oferta per los felibres, consistent en una espiga d' or, ab una margarida de plata, enlassadas per una cinta en la que 's llegeix lo següent lema: *Catalougno é Prouvenço on flouri granarán.*

Nosaltres, al felicitar de tot cor al Sr. Matheu, per tan honrada distinció, celebrem també lo triunfo que ab aixó han obtingut las lletras catalanas tant mes gran, quan á dit premi hi concorrian á mes tots los idiomas del mitjorn de França.

Sobre ditas poéticas festas afegirem, per ara, que han resultat premiats també los poetas provensals Rosa Anais de Roumanille, Anselm Mathieu, Juli Caine y altres, haventse adjudicat todas las joyas ofertas; que 'ls poetas catalans han sigut afectuosament saludats en la persona del actual President

de nostres Jochs Florals, N' Albert de Quintana que hi ha assistit, y finalment que 'ls célebres felibres Aubanel, Mistral y Roumanille, President y Vice-Presidents, respectivament del Jurat calificador y principals promovedors de las festas, han sigut nomenats cavallers de la orde de la Corona d' Italia.

Se troba en esta Ciutat, de tornada de Roma, l' inspirat poeta, colaborador d' aquest periódich, en Joan Tomás y Salvany. Ab tant agradós motiu, fou dias passats obsequiat per sos amichs ab un banquet en la acreditada fonda de Justin, ahont s' aplegaren alguns dels mes coneguts entre 'ls joves escriptors catalans. Al final se llegiren poesías catalanas y castellanas, entre las quals foren aplaudidíssimas las que 'l Sr. Tomás doná á coneixer com á fruyt de sas inspiracions en la Ciutat eterna.

Sabem que 'l Senyor Girbal está formant una biblioteca d' autors antichs y moderns de sa provincia. Molt aplaudim lo zel de dit senyor que ab tant empenyo procura 'l lluhiment de sa patria y creyem que no ha de faltar qui 'l secundi en empresa tan lloable quant essent al principi de sa formació conta ja la biblioteca ab lo respectable número de 120 escullidas obras.

En l' acreditat periódich *La notaria* hem vist ab gust la reproducció d' una carta reyal treta del *Llibre dels quatre senyals* y unas consideracions històrich-críticas sobre la autonomia de que gosavan las provincias que formavan la Confederació catalana-aragonesa; quals treballs acreditan una volta mes los sentiments catalanistas que ha manifestat sempre la intel·ligent Redacció.

En lo darrer número de la *Ilustracion Española y Americana* se llegeix un curiós treball del Sr. Puiggarí sobre l' antich pont de San Boy, sobre 'l Llobregat.

Lo *Boletin Revista del Ateneo de Valencia* segueix insertant los articles ab que 'l Sr. Bibliotecari de aquella Universitat, D. Joseph M.ª Torres, contesta al publicat pel Sr. Bofarull en *La Revista histórico-latina* pera provar que Barcelona fou la primera Ciutat d' Espanya en que hi hagué imprenta.

S' acaban de netejar ó restaurar los preciosos baixrelleus romans y sepulcres cristians molt notables empotrats en los murs del presbiteri de S. Feliu de Gerona tant visitats pels artistas y aficionats á la arqueologia. Se deu tal millora al zelós Párroco de dita iglesia, baix la inspecció del ilustrat cronista de dita ciutat. Altres treballs de mes monta si á Deu plau se hi farán mes endavant y 'l temps ajuda.